

„ KSZTAŁCENIE SŁUCHU W RUCHU”- elementy metody rytmiki E. J. Dalcroze’a w nauczaniu kształcenia słuchu w klasach IV-VI /6 i I-IV/4 szkoły muzycznej I stopnia.

I. Główne założenia METODY RYTMIKI EMILA JAQUES-DALCROZE’A

„ Celem mojego nauczania jest doprowadzenie uczniów do tego , by mogli powiedzieć przy ukończeniu studiów nie „ja wiem”, ale „ja odczuwam” a następnie. By stworzyć w nich pragnienie wypowiedzenia się”

Emil Jaques-Dalcroze.

Metoda Dalcroze’a obejmuje:

- Rytmikę
- Improwizację
- Solfeż

Pierwotnie rytmika wraz z solfeżem i improwizacją stanowiła całość. Później jednak poszczególne jej człony zostały stosowane rozdzielnie przede wszystkim na zróżnicowanie celu kształcenia w zakresie wyżej wymienionych przedmiotów.

Wg. Tatiany Wysockiej („Dzieje Baletu”, P.I.W. Warszawa 1970) rytmika -„ Jest to jakby solfeż ciała, przekształcenie w ruch wrażeń słuchowych, podporządkowania ciała rytmom muzyki tak absolutnie, iż powoduje wyzwolenie myśli, kształci wolę, przytomność umysłu, panowanie nad sobą. Ruch- każda czynność podporządkowana rytmom staje się precyzyjny, pozbawiony wysiłku, natężenia, wytwarza automatyzm wykonania kierowanego nie myślą ale mięśniami posłusznymi rytmowi” .

W rytmice , która została stworzona przez wszechstronnego muzyka-kompozytora, a rozwinęła się z nauczania harmonii i kształcenia słuchu, główną i nadrzędną rolę spełnia muzyka-jest ona bodźcem i inspiracją dla ruchu. Ruch jest wtórny i jest środkiem kształcenia, a nie celem. Tym właśnie różni się rytmika od innych dyscyplin ruchowych jak np. gimnastyka artystyczna czy taniec.

„Cały mój system zbudowałem na muzyce, ponieważ jest to potężna siła psychiczną wynikłą z naszego działania duchowego i wyrazowego, która dzięki swej możliwości pobudzania i regulowania może podporządkować nasze czynności życiowe” Emil Jaques-Dalcroze.

Według założeń Dalcroze’a nuty stają się ruchami w przestrzeni a nasze ciało staje się instrumentem naginającym się do wyrazu uczuciowego i złączonych z tym skojarzeń rytmicznych.

Nauczyciel wykorzystujący metodę rytmiki w swojej pracy pedagogicznej powinien kierować się trzema zasadami, stanowiącymi główne założenia metody:

1. Muzyka jest inspiracją dla ruchu
2. Praktyka zawsze poprzedza teorię
3. Ćwiczenia wprowadzane są według zasady stopniowania trudności

Ćwiczenia z zakresu metody rytmiki rozbudzają wyobraźnię i inwencję twórczą uczniów a także istotnie wpływają na rozwój muzykalności, poczucia rytmu oraz wrażliwości na wyraz muzyczny.

Zastosowanie elementów metody na zajęciach kształcenia słuchu w klasach IV-VI cyklu sześcioletniego oraz I-IV cyklu czteroletniego pozwoli uczniom w sposób naturalny przyswoić zarówno zagadnienia metrytmiczne jak i z zakresu improwizacji oraz zrealizować wymagania wynikające z podstawy programowej tj.:

- rozwija umiejętności słuchowego rozpoznawania struktur melodycznych, metrytmicznych i harmoniczných;
- rozwija wyobraźnię i wrażliwość muzyczną, potrafi wypowiadać się poprzez aktywność muzyczną, kształtuje twórczą postawę wobec stawianých zadań.
- tworzy własne wypowiedzi muzyczne (improwizuje głosem i na instrumentach, komponuje miniatury muzyczne);
- odczytuje i realizuje zapisany tekst muzyczny, zgodnie z zawartymi oznaczeniami wykonawczymi i wskazówkami interpretacyjnymi;
- aktywnie słucha muzyki, wykorzystując proste formy ruchu, w tym taktowanie

II. Realizacja ćwiczeń metrytmicznych podczas lekcji kształcenia słuchu.

Realizowanie ruchem tematów rytmicznych można podzielić na dwa rodzaje:

A) ze słuchu-bez analizy rytmicznej

B) ze słuchu-ze świadomością wykonywanych wartości rytmicznych

Ad. A. Realizacja taka występuje wtedy gdy uczniowie bez określania wartości rytmicznych wykonują je w sposób spontaniczny np. podczas zabaw, ćwiczeń wstępnych zawierających problemy rytmiczne jeszcze uczniom nieznanе.

Ad. B. Jest ono podsumowaniem wiadomości o wartościach rytmicznych nut, pauz i ich wzajemnych zależnościach i związkach czasowych

Różne sposoby wykonywania rytmów: klaskanie, klepanie, tupanie, krokami albo ruchem improwizowanym wprowadzają do lekcji czynnik zabawowy oraz pobudzają wyobraźnię i inwencję twórczą dziecka. Dążąc do wykształcenia u uczniów poczucia wzajemnych zależności czasowych między wartościami rytmicznymi, należy ćwiczenia z zakresu ruchowej realizacji rytmów prowadzić systematycznie przez cały rok, dbając o stopniowanie trudności. Trzeba również zwrócić uwagę na to aby wartości czy ugrupowania nowe, bezpośrednio po wprowadzeniu były realizowane w zestawieniu wartościami i ugrupowaniami już poznanymi. Tematy rytmiczne wykorzystywane w ćwiczeniach i zabawach mogą być podane przez nauczyciela, jak i również proponowane przez dzieci. Do realizacji ruchowej może posłużyć rytm zaczerpnięty z piosenek oraz utworów z literatury muzycznej. Należy jednak pamiętać, że nie każdy rytm, a co za tym idzie nie każdy utwór nadaje się do tego celu. Rytm, który chcemy wykorzystać do realizacji ruchowej musi być nieskomplikowany, niezbyt długi oraz zawierać zróżnicowane wartości rytmiczne.

• Rozpoznawanie metrum dwu- i trójdzielnego

- Uczniowie siedzą w ławkach. Nauczyciel improwizuje na fortepianie lub prezentuje z nagrania fragmenty utworów muzycznych w metrum dwu- i trójdzielnym. Uczniowie zaznaczają początek każdego taktu pstryknięciem w palce lub kłaśnięciem w ręce za każdym razem zmieniając położenie rąk oraz reagując na zmiany dynamiki i tempa odpowiednio dostosowując ruch. Ich zadaniem jest rozpoznanie metrum i odpowiednia reakcja ruchowa – w metrum dwudzielnym pstrykają palcami, w trójdzielnym-klaszcą w dłonie.

- Nauczyciel gra rytmy w różnych taktach. Uczniowie siedzą w ławkach i w umówiony sposób je realizują. Jeśli usłyszą rytm grany w metrum;
  - dwumiarowym- klaszczą w rytmie w swoje ręce
  - trzymiarowym- stukają w pulpit ławki
  - cztermiarowym- wstają i wykonują go w miejscu nogami
 Na koniec układają własny rytm (bez zapisu) w jednym z w/w rytmów i prezentują go ruchem improwizowanym.

- **Realizacja tematów rytmicznych**

- Uczniowie stoją przy ławkach i klaszczą na akcent w metrum $\frac{3}{4}$. Na hasło „hop” mówią w podanym przez nauczyciela rytmie tekst : „ Tańcowały dwa Michały jeden duży drugi mały” jednocześnie realizując go ruchowo (realizacji tematu w tym rytmie można zastosować na pierwszą miarę 1 i 3 taktu grupę ósemka z kropką-szesnastka a w 2 i 4 takcie- dwie ósemki). Za pierwszym razem klepią o uda, za drugim wykonują w miejscu nogami, za trzecim pstrykają palcami a za czwartym wystukują palcami w pulpit ławki. Ćwiczenie to można również wykonać w kanonie (z podziałem na rzędy). Zwieńczeniem ćwiczenia może być improwizacja wokalna-ruchowa z wykorzystaniem podanego tekstu i rytmu.
- Dzieci stoją zwrócone twarzą do sąsiada z ławki. Jedno z nich otrzymuje małą piłkę. Podczas ósemek w metrum $\frac{6}{8}$ kołysz się na boki, przenosząc ciężar ciała z jednej strony ciała na drugą, zmieniając kierunek na początek każdej grupy ósemkowej. Na hasło „już” zatrzymują się i wykonują dwukrotnie podany wcześniej przez nauczyciela schemat rytmiczny. Wskazane jest aby w drugim takcie rytmu zastosować jedną wartość wypełniającą takt.

Sposób wykonania:

Takt 1- dziecko, które ma piłkę wystukuje nią lekko rytm taktu pierwszego

Tak 2- toczy piłkę po pulpicie do kolegi po przeciwnej stronie ławki.

Następnie uczniowie zamieniają się rolami a nauczyciel podaje do realizacji inny temat rytmiczny
- Uczniowie siedzą w ławkach. Każdy rząd wykonuje inny rytm w tym samym czasie , w metrum $\frac{4}{4}$ (po uprzedniej analizie i zapisie na tablicy).
  - rząd I- klaszcząc w dłonie partnerów z ławek
  - rząd II- stukając ołówkiem w pulpit ławki
  - rząd III- klepiąc o swoje uda
 Ćwiczenie to można urozmaicić proponując uczniom do podanego rytmu ułożenie własnego tekstu w grupach (np. o porze roku) i wykonanie go szeptem z jednoczesną realizacją ruchową lub zaimprowizowanie rytmu na określonych samogłoskach (np. rząd I- A, rząd II –O, rząd III –U)